

## บทที่ 2

### ระบบการเงินของประเทศไทย

ในการศึกษาแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคการเงินของประเทศไทยจำเป็นต้องเข้าใจระบบการเงินของประเทศไทยเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษา ระบบการเงินของประเทศไทยสามารถแบ่งพิจารณาแยกได้ 3 ส่วนคือ ภาพรวมทางการเงิน สถาบันการเงิน และอัตราดอกเบี้ย

#### 2.1 ภาพรวมทางการเงิน (Monetary aggregates)

ภาพรวมทางการเงินประกอบไปด้วยฐานเงิน (Monetary base) และปริมาณเงิน (Money supply) (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2544)

##### 2.1.1 ฐานเงิน M0

ประกอบด้วยธนบัตร และเหรียญกษาปณ์ที่หมุนเวียนอยู่ในมือประชาชน และในมือธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งเงินฝากสถาบันการเงินที่ฝากไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ฐานเงินมีความสำคัญในการที่จะทำให้ปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้โดยนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทย ในทางเศรษฐศาสตร์ฐานเงินจะสามารถสร้างปริมาณเงินหมุนเวียนได้จำนวนกี่เท่าขึ้นอยู่กับขนาดของตัวหัวฐานเงิน เช่นในปี 2541 จากการคำนวณฐานเงินเพิ่มขึ้น 1 บาท สามารถสร้างปริมาณ M1 ได้ประมาณ 0.9 เท่า สร้างปริมาณเงิน M2 ได้ประมาณ 10 เท่า ปริมาณเงิน M2a ได้ 11 เท่าและปริมาณเงิน M3 ได้ประมาณ 12 เท่า

ฐานเงินได้มาจากการรวมงบลของธนาคารแห่งประเทศไทย กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน และทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน โดยฐานเงินมีแหล่งที่มาจาก 3 ส่วนคือ สินทรัพย์ต่างประเทศสุทธิของทางการ (net foreign assets) สินเชื่อรวมในประเทศ (overall domestic credits) และหนี้สินอื่นๆ สุทธิ (other items (net))

##### สินทรัพย์ต่างประเทศสุทธิ (Net foreign assets)

คือฐานะสุทธิของสินทรัพย์ต่างประเทศที่อยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ (ทองคำ เงินตราต่างประเทศ สิทธิถอนเงินพิเศษ (SDRs) ฐานะสำรองที่ IMF ) และฐานะล่วงหน้าสุทธิ (สัญญาซื้อ (+) หรือขาย (-) เงินตราต่างประเทศแลกกับเงินบาทล่วงหน้าของธนาคารแห่งประเทศไทย)

### สินเชื่อบริษัทในประเทศ (Overall domestic credits)

คือฐานะสุทธิด้านสินเชื่อของธนาคารแห่งประเทศไทย ประกอบด้วยสินเชื่อสุทธิที่ธนาคารแห่งประเทศไทยให้แก่รัฐบาล (net BOT claims on government) (สินเชื่อที่ธนาคารแห่งประเทศไทยให้แก่รัฐบาล หักด้วยเงินฝากของรัฐบาลที่ธนาคารแห่งประเทศไทยและเงินสดในมือรัฐบาล) สินเชื่อที่ให้แก่วิสาหกิจที่มีใช้สถาบันการเงิน (BOT claims on non-financial public enterprises) และสินเชื่อที่ให้กับสถาบันการเงิน (BOT claims on financial institutions) (สินเชื่อที่ธนาคารแห่งประเทศไทยให้แก่สถาบันการเงิน หักด้วยสินเชื่อที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้รับจากสถาบันการเงิน) สินเชื่อที่ให้กับสถาบันการเงินแบ่งได้ 2 ประเภทคือ สินเชื่อเพื่อการพัฒนา (development credits) เช่นสินเชื่อเพื่อการส่งออก สินเชื่อเพื่อการเกษตร และสินเชื่อสำหรับสภาพคล่อง (credits for liquidity purpose)

สำหรับทางใช้ไปของฐานเงินประกอบด้วยเงินสด และเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยของสถาบันการเงิน ธุรกิจ และอื่นๆ

### 2.1.2 ปริมาณเงิน (Money supply)

โดยทั่วไปปริมาณเงินหมายถึง เงินทั้งหลายที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจในขณะใดขณะหนึ่ง การวัดปริมาณเงินมีได้หลายระดับ โดยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ประโยชน์ ลักษณะโครงสร้าง ระดับการพัฒนาของระบบการเงิน และพฤติกรรมการณ์การเงินของประชาชน สำหรับประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ให้นิยามปริมาณเงินต่างๆ ดังนี้

#### ปริมาณเงิน M1

หรือปริมาณเงินอย่างแคบ หมายถึงปริมาณเงินที่หมุนเวียนในมือประชาชน ประกอบด้วยธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ในมือประชาชน และเงินฝากเพื่อเรียกของธุรกิจและครัวเรือนที่ระบบธนาคารพาณิชย์

#### ปริมาณเงิน M2

หรือปริมาณเงินตามความหมายกว้าง หมายถึงปริมาณเงินที่หมุนเวียนในมือประชาชน นอกจากประกอบด้วยธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ในมือประชาชน และเงินฝากเพื่อเรียกหรือ M1 แล้วยังรวมเงินฝากประจำ และออมทรัพย์ของธุรกิจและครัวเรือนที่ระบบธนาคารพาณิชย์อีกด้วย

#### ปริมาณเงิน M2a

หมายถึง ปริมาณเงินที่อยู่ในมือประชาชนตามความหมายที่กว้างขึ้น โดยรวมปริมาณเงิน M2 และตัวสัญญาใช้เงินที่บริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์รับฝากจากประชาชน

### ปริมาณเงิน M3

หรือปริมาณเงินตามความหมายที่กว้างที่สุด หมายถึงปริมาณเงินที่หมุนเวียนในมือประชาชนในรูปของเงินสด เงินฝากทุกประเภทของสถาบันการเงินที่รับฝากจากประชาชน ซึ่งรวมถึงเงินฝากในรูปตั๋วสัญญาใช้เงินของบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์

### ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณเงิน

การเปลี่ยนแปลงปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเกิดขึ้นได้ 2 ประการ คือการเปลี่ยนแปลงด้านอุปสงค์ และการเปลี่ยนแปลงด้านอุปทาน (ถนอมนวล โปธิสุนทร, 2542 และ พิสิฐรัฐ จตุรภัทร, 2539)

การเปลี่ยนแปลงด้านอุปสงค์ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความต้องการถือเงินของประชาชน โดยปกติเกิดจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ

- ปัจจัยด้านรายได้ (income effect)

หากประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ความต้องการถือเงินเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งเพื่อใช้จ่ายเพิ่มขึ้น อีกส่วนหนึ่งเพื่อเก็บออมในอนาคต

- ปัจจัยทางด้านอัตราดอกเบี้ย (interest effect)

ขึ้นอยู่กับค่านิยมของปริมาณเงิน เช่นกรณีของปริมาณเงิน M1 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการถือเงินเพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน อัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นจะทำให้ความต้องการถือเงิน M1 ลดลง เพราะอัตราดอกเบี้ยเป็นต้นทุนการถือเงิน M1 แต่ถ้ากรณีปริมาณเงินคือ M2 และ M2a ซึ่งเป็นการถือเงินเพื่อเก็บออมไว้ใช้จ่ายในอนาคต อัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นทำให้ความต้องการถือเงิน M2 และ M2a เพิ่มขึ้นเนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเป็นผลตอบแทนที่ให้แก่ผู้ถือเงิน M2 และ M2a

สำหรับการเปลี่ยนแปลงด้านอุปทานมีปัจจัย 3 ประการคือ

- ปัจจัยด้านต่างประเทศ

การเปลี่ยนแปลงด้านนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณเงินโดยตรง เมื่อพิจารณาจากดุลการชำระเงิน ซึ่งประกอบด้วยดุลบัญชีเดินสะพัด (ดุลการค้าและดุลบริการ) ดุลบริการและดุลเงินทุน โดยเฉพาะการค้าขายต่างประเทศเป็นแหล่งอุปทานที่สำคัญ ถ้าปีใดมีดุลการชำระเงินเกินดุล หมายถึงปริมาณเงินตราต่างประเทศไหลเข้าประเทศมากกว่าไหลออกจะมีผลทำให้ปริมาณเงินในประเทศมากขึ้น เนื่องจากเงินเหล่านี้สามารถเปลี่ยนเป็นเงินบาท และหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเช่นเดียวกันถ้าปีใดประเทศมีดุลการชำระเงินขาดดุล มีผลทำให้ปริมาณเงินในประเทศลดลง

- ปัจจัยสินเชื่อกภาคเอกชน

การให้กู้ยืมของสถาบันการเงินเป็นการเพิ่มสภาพคล่องทางการเงินแก่ธุรกิจ ประชาชน และระบบเศรษฐกิจ

- ปัจจัยสินเชื่อกภาครัฐบาล

เมื่อรัฐบาลมีรายจ่ายมากกว่ารายได้มีผลให้รัฐบาลมีงบประมาณเกินดุล มีผลทำให้ปริมาณเงินลดลงเนื่องจากปริมาณเงินไหลเข้าสู่ภาครัฐบาลมากกว่าปริมาณเงินที่ไหลเข้าสู่มือประชาชน แต่ถ้ารัฐบาลมีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายทำให้เกิดการขาดดุลงบประมาณมีผลให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นเนื่องจากปริมาณเงินไหลเข้าสู่รัฐบาลน้อยกว่าปริมาณเงินที่ไหลเข้าสู่มือประชาชน

## 2.2 สถาบันการเงิน

สถาบันการเงินของประเทศไทยประกอบด้วย 3 สถาบันการเงินหลักได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินอื่นที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ในที่นี้กล่าวถึงบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ (จิตรภรณ์ พงษ์ไพบูลย์, 2539)

### 2.2.1 ธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand)

ธนาคารแห่งประเทศไทยถือว่าเป็นสถาบันการเงินที่มีความสำคัญมากที่สุดของประเทศในทางการเงิน โดยมีอำนาจหน้าที่หลักในการกำกับดูแลระบบการเงินของประเทศให้มีเสถียรภาพ ควบคุมปริมาณเงิน เปรียด อัตราดอกเบี้ย และระบบธนาคารพาณิชย์เพื่อให้การเงินของประเทศมีเสถียรภาพ

อำนาจหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ ไม่ได้หวังกำไร หน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยประกอบด้วย การออกธนบัตร การเป็นนายธนาคารและตัวแทนทางการเงินของรัฐบาล การเป็นนายธนาคารของธนาคารพาณิชย์ การเป็นผู้รักษาเงินสำรองระหว่างประเทศ การเป็นผู้ให้กู้ยืมแหล่งสุดท้าย การจัดระบบการหักบัญชีระหว่างธนาคาร การเป็นผู้ควบคุมเครดิต การดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และการกำกับและตรวจสอบสถาบันการเงิน

### แหล่งที่มาของเงินทุนของธนาคารแห่งประเทศไทย

- ธนบัตรที่ออกหมุนเวียน (Notes in circulation)

นับเป็นรายการที่สำคัญมากโดยสิ้นปี พ.ศ. 2543 มีมูลค่าถึง 454,359.4 ล้านบาท สำหรับหลักเกณฑ์การพิมพ์ออกธนบัตรนั้นได้มาตรการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเงินตราฉบับปี พ.ศ.

2501 ว่าปริมาณธนบัตรที่พิมพ์ออกใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจจะต้องมีทุนสำรองเงินตราหมุนเวียนเต็มจำนวน โดยที่ทุนสำรองเงินตราหมายถึง กองสินทรัพย์ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นทุนหนุนหลังธนบัตรที่ออกใช้ภายในประเทศ เพื่อสร้างความเชื่อถือให้กับธนบัตรที่รัฐบาลออกใช้ และเพื่อประโยชน์ในทางการค้าระหว่างประเทศ

ทุนสำรองเงินตราประกอบไปด้วยสินทรัพย์ 6 ประเภทคือ

1. ทองคำ
2. เงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ปอนด์สเตอร์ลิง หรือเงินตราต่างประเทศอื่นใดที่กำหนดโดยกฎกระทรวง ทั้งนี้ต้องอยู่ในรูปเงินฝากที่ธนาคารกลาง หรือธนาคารพาณิชย์นอกราชอาณาจักร
3. หลักทรัพย์ต่างประเทศที่ชำระเงินต้น และดอกเบี้ยเป็นเงินตราต่างประเทศ ที่ระบุในข้อ 2
4. หลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ชำระเงินต้น และดอกเบี้ยเป็นเงินตราต่างประเทศที่ระบุในข้อ 2
5. ตัวเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยพึงซื้อหรือรับช่วงซื้อลดได้ แต่ต้องมีรวมกันไม่เกินร้อยละ 20 ของยอดพันธบัตรที่ออกใช้
6. สินทรัพย์ที่นำมาสมทบกองทุนการเงินระหว่างประเทศที่เป็นทองคำหรือดอลลาร์สวอ. สำหรับการดูแลรักษาผลประโยชน์ของทุนสำรองเงินตรา เป็นหน้าที่ของฝ่ายออกบัตรของธนาคารแห่งประเทศไทย

- เงินฝากของรัฐบาล และรัฐวิสาหกิจ

ธนาคารแห่งประเทศไทยทำหน้าที่เป็นนายธนาคาร และตัวแทนทางการเงินของรัฐบาล ทำหน้าที่รับฝากเงินของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ

- เงินฝาก และสินเชื่อจากธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินอื่นๆ

ธนาคารแห่งประเทศไทยมีหน้าที่ในการควบคุมเสถียรภาพ และความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์ การรับฝากเงินของธนาคารพาณิชย์เท่ากับเป็นการคุ้มครองเงินฝาก ธนาคารพาณิชย์จึงนิยมเปิดบัญชีเก็บรักษาเงินสดส่วนที่เกินกว่าจำเป็นต้องใช้ประจำวันเพื่อสะดวกในการเบิกถอนมาใช้ และเงินฝากส่วนนี้ยังมีประโยชน์ในการหักบัญชีระหว่างธนาคาร เนื่องจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยอาจขอกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินอื่นโดยผ่านตลาดซื้อคืนพันธบัตร

- เงินกู้ยืม และเงินทุนแหล่งอื่นๆ

ได้แก่สินเชื่อต่างประเทศของธนาคารแห่งประเทศไทย เช่นสินเชื่อที่ได้รับจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ บัญชีทุน และหนี้สินอื่นๆ

### แหล่งที่ใช้ไปของเงินทุนของธนาคารแห่งประเทศไทย

#### - สินทรัพย์ต่างประเทศ

ได้มาจากเงินสำรองเงินตราต่างประเทศเมื่อคิดย้อนกลับเป็นเงินสกุลบาท อันประกอบไปด้วย ทองคำ สิทธิถอนเงินพิเศษ (SDRs) สินทรัพย์ต่างประเทศ (foreign exchange) และสินทรัพย์ส่งสมทบกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (reserve position in IMF)

#### - สินเชื่อที่ให้แก่รัฐบาล

ธนาคารแห่งประเทศไทยทำหน้าที่ในการให้กู้ยืมแก่รัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลมีเงินใช้จ่ายตามงบประมาณแผ่นดินตอนต้นปี ในขณะที่รอเงินภาษีอากรเข้ารัฐ หรือในช่วงที่เกิดสงครามหรือเกิดเศรษฐกิจตกต่ำ สำหรับตารางงบดุลของธนาคารแห่งประเทศไทยสินเชื่อส่วนนี้ประกอบด้วย เงินคงคลังแต่ละจังหวัด ตัวเงินคลัง พันธบัตรรัฐบาล และเหรียญกษาปณ์ในมือของธนาคารแห่งประเทศไทย ในปัจจุบันเงินที่ให้แก่รัฐบาลและรัฐวิสาหกิจมี 2 ประเภทคือเพื่อชดเชยการขาดดุลเงินงบประมาณ และเพื่อใช้จ่ายตามโครงการเฉพาะอย่างของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ

#### - สินเชื่อที่ให้แก่ธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินอื่น

เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยถือเป็นแหล่งกู้ยืมแหล่งสุดท้ายของธนาคารพาณิชย์ (lender of the last resort) โดยการให้สินเชื่อแก่ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นมี 3 วิธีคือเงินให้กู้ยืมภายใต้ตลาดซื้อคืนพันธบัตร การรับช่วงซื้อลดตัวเงินที่เกิดจากการค้า และเงินให้กู้ยืมโดยมีทรัพย์สินเป็นหลักประกันหรือเรียกว่า Loan window สำหรับการรับช่วงซื้อลดตัวเงินที่เกิดจากการค้า และเงินให้กู้ยืมภายใต้ตลาดซื้อคืนพันธบัตร นั้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาสภาพคล่องของเงินและช่วยให้ระบบเครดิตมีความยืดหยุ่นมากขึ้น

### **2.2.2 ธนาคารพาณิชย์ (Commercial Banks)**

ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทมากในประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะตลาดเงินของประเทศ เป็นแหล่งระดมเงินฝากที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ และเป็นแหล่งให้กู้ยืมใหญ่ที่สุดของประเทศ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดระบบการใช้จ่ายเงิน มีบทบาทในการเพิ่มลดปริมาณเงิน เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดนโยบายการเงินของรัฐบาล โดยธนาคารพาณิชย์มีหน้าที่ในการรับฝากเงิน หน้าที่ในการให้กู้ยืมหรือให้เครดิต และทำหน้าที่ให้บริการทางการเงินและการจัดการทรัพย์สินให้แก่บุคคลอื่น

### แหล่งที่มาของเงินทุนของธนาคารพาณิชย์

- เงินรับฝากจากภาคธุรกิจและภาคครัวเรือน

เงินฝากถือเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญที่สุด และมีเป็นจำนวนมากที่สุด ธนาคารพาณิชย์ได้เงินฝากจากภาคธุรกิจและครัวเรือน โดยธนาคารนำเงินฝากส่วนหนึ่งไปลงทุนและกันอีกส่วนหนึ่งสำหรับลูกค้าที่ต้องการถอนเงินออกไปเงินฝากของธนาคารพาณิชย์แบ่งเป็น 3 ประเภท

1 เงินฝากรับฝากจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (Demand deposits)

เป็นเงินฝากที่ธนาคารมีพันธะต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (on demand) โดยผู้ฝากไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ธนาคารทราบล่วงหน้าว่าจะถอนเงิน เงินฝากประเภทนี้จะถอนด้วยเช็คด้วยคำสั่งของผู้ฝาก หรือในปัจจุบันธนาคารยินยอมให้สามารถถอนโดยใช้บัตรควันทันใจ (ATM) หรือบัตรวีซ่า (VISA) เงินฝากประเภทนี้มีการหมุนเวียนและการเคลื่อนไหวเร็วมาก เนื่องจากเช็คเป็นเครื่องมือที่สามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้ ดังนั้นธนาคารจึงต้องดำรงเงินฝากประเภทนี้ในอัตราที่สูงกว่าเงินฝากประเภทอื่น เงินฝากประเภทนี้เป็นที่นิยมใช้ในหมู่พ่อค้า นักธุรกิจ สำหรับเงินฝากประเภทนี้ธนาคารสามารถนำไปหาผลประโยชน์ได้น้อยกว่า และเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาบัญชีสูงกว่าเงินฝากประเภทอื่น ดังนั้นเงินฝากประเภทนี้ผู้ฝากจะไม่ได้รับดอกเบี้ย

2 เงินรับฝากออมทรัพย์ (Saving deposits)

มีลักษณะเป็นเงินฝากเพื่อเรียก เป็นเงินที่ผู้ฝากสะสมเงินในรูปแบบเงินออม โดยธนาคารจะออมสมุดคู่ฝากให้แก่ผู้ฝากใช้ในการฝากและถอนเงิน ในปัจจุบันธนาคารยินยอมให้สามารถถอนโดยใช้บัตรควันทันใจ (ATM) หรือบัตรวีซ่า (VISA) เงินฝากประเภทนี้มีวัตถุประสงค์ในการฝากเงินเพื่อการออมมากกว่าใช้หมุนเวียนในธุรกิจ ดังนั้นเงินฝากจึงมีลักษณะที่ค่อนข้างประจำดังนั้นอัตราการหมุนเวียนของเงินค่อนข้างต่ำ ธนาคารสามารถนำไปลงทุนหาผลประโยชน์ได้ในระยะยาวพอสมควร ธนาคารจึงจ่ายดอกเบี้ยให้ผู้ฝากอัตราหนึ่ง

3 เงินรับฝากจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลา (Time deposits)

เป็นเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อสิ้นระยะเวลา เป็นเงินฝากที่มีกำหนดระยะเวลาการไถ่ถอน เช่น 3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี แต่ต้องไม่น้อยกว่า 3 เดือนจึงจะมีสิทธิได้รับอัตราดอกเบี้ยตามที่ธนาคารกำหนด การถอนก่อนกำหนดจะได้รับอัตราดอกเบี้ยเท่ากับที่จ่ายให้กับเงินฝากออมทรัพย์ โดยทั่วไปเงินฝากประเภทนี้ไม่ค่อยมีการถอนเงิน เนื่องจากผู้ฝากต้องการหาผลประโยชน์ในรูปของอัตราดอกเบี้ยธนาคารจึงไม่ต้องเตรียมเงินไว้จ่ายสำหรับเงินฝากประเภทนี้มากนัก เงินฝากประเภทนี้จึงมีอัตราการหมุนเวียนของเงินค่อนข้างต่ำ ธนาคารสามารถนำเงินส่วนนี้ไปหาผลประโยชน์ได้เต็มที่ ธนาคารจึงสามารถจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงได้ ในปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยอนุญาตให้ใช้อัตราดอกเบี้ยลอยตัว (floating rate) สำหรับดอกเบี้ยของเงินฝากออมทรัพย์ และเงินฝากประจำจะ

ต้องเสียภาษีเงินได้ และผู้จ่ายต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายสำหรับบุคคลธรรมดาในอัตราร้อยละ 15 ในกรณีของผู้ฝากที่เป็นนิติบุคคลธนาคารหัก ณ ที่จ่ายร้อยละ 1

นอกจากเงินฝากทั้ง 3 ประเภทในปัจจุบันยังมีเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ (Foreign currency deposits) และ เงินมัดจำและเงินประกัน (Marginal deposits) เช่นเงินมัดจำ เงินประกันที่เรียกเก็บขณะเข้าทำงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์ เงินประกันที่เรียกเก็บจากการของ L/C

#### - การกู้ยืม

การกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินทั้งใน และนอกประเทศเป็นแหล่งที่มาของเงินทุนที่สำคัญเป็นอันดับสองรองจากเงินฝาก เงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์โดยทั่วไปประกอบด้วย

เงินกู้ยืมจากธนาคารกลาง โดยธนาคารแห่งประเทศไทยทำหน้าที่เป็นแหล่งกู้ยืมแหล่งสุดท้าย (lender of last resort) ของสถาบันการเงินต่างๆ และธนาคารพาณิชย์เพื่อเพิ่มสภาพคล่องเมื่อมีความจำเป็น และให้ความช่วยเหลือทางด้านอื่นๆ โดยธนาคารพาณิชย์สามารถกู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทยได้โดยการกู้ยืมโดยมีพันธบัตรรัฐบาลเป็นประกันหรือเรียกว่าการกู้ยืมปกติ การกู้ยืมโดยมีหลักทรัพย์ที่รัฐบาลเป็นประกันและดอกเบี้ยเป็นประกัน และการกู้ยืมโดยการขายช่วงลดตั๋วสัญญาใช้เงินให้แก่ธนาคารกลาง (rediscount)

เงินกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ในประเทศ เป็นการกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ด้วยกัน เป็นการกู้ยืมเงินระยะสั้นมาก โดยการกู้ยืมส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของเงินกู้เมื่อทวงถาม (call loan) โดยมีระยะเวลากู้ยืมเพียงวันเดียวหรือระยะสั้น มักใช้ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์แห่งใดแห่งหนึ่งเกิดขาดเงินอย่างกระทันหัน หรือกรณีที่มีเงินสดสำรองตามกฎหมายไม่เพียงพอ

เงินกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นในต่างประเทศ เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยในประเทศที่พัฒนาแล้วและในตลาดการเงินโลกมีอัตราที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศ ธนาคารพาณิชย์จะกู้ยืมจากธนาคารตัวแทนในต่างประเทศ เพื่อนำมาขยายเครดิต และเพิ่มปริมาณธุรกิจให้มากขึ้น

#### - เงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์

เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญที่จะคุ้มครองเงินฝากและเจ้าหนี้ต่างๆของธนาคารพาณิชย์ โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินกองทุน (capital funds) เป็นอัตราส่วนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (risk asset) เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์มีความมั่นคง สำหรับเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ประกอบด้วยส่วนของเจ้าของอันประกอบด้วยทุนที่ชำระแล้ว ส่วนเกินทุน สำรองอันเป็นส่วนหนึ่งของเจ้าของ กำไรจากการตีราคาสินทรัพย์เพิ่ม และกำไรสะสม ในปัจจุบันได้รวมค่าเพื่อ

หนี้สงสัยจะสูญ (allowance for possible loans losses) และค่าเผื่อการด้อยค่าของหลักทรัพย์ (allowance for securities revaluation) เข้ารวมในเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ด้วย

### แหล่งที่ใช้ไปของเงินทุนของธนาคารพาณิชย์

เนื่องจากธนาคารพาณิชย์มีฐานะเป็นตลาดเงินที่สำคัญที่สุดในระบบเศรษฐกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ธนาคารพาณิชย์จะนำเงินทุนที่ได้รับมาจากแหล่งต่างไปลงทุนแสวงหาผลประโยชน์ในลักษณะต่างๆ เช่นการให้กู้ยืม การลงทุนในหลักทรัพย์ต่างๆ เป็นต้น

- การให้สินเชื่อ (Credit)

การให้สินเชื่อถือเป็นการใช้เงินทุนที่สำคัญของธนาคารพาณิชย์ เป็นการให้กู้ยืมโดยตรงแก่ลูกค้า การให้สินเชื่อประกอบด้วย

1. เงินให้กู้ยืม (Advances)

ประกอบด้วย เงินให้กู้ยืม (loans) และเงินเบิกเกินบัญชี (overdrafts)

เงินให้กู้ยืม (Loans)

หมายถึงการที่ธนาคารพาณิชย์ให้ลูกค้าหรือผู้กู้ กู้เงินจำนวนหนึ่ง โดยมีกำหนดระยะเวลาในการชำระหนี้แน่นอนในการชำระหนี้คืน อาจจะกระทำเพียงครั้งเดียวเต็มจำนวน หรือผ่อนชำระเป็นงวดๆ การให้กู้ยืมนี้มีทั้งที่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันและ ชนิดที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ผลตอบแทนที่ธนาคารได้รับคือดอกเบี้ยที่ลูกค้าจ่าย

เงินกู้เบิกเกินบัญชี (Overdrafts)

เงินกู้ประเภทนี้เป็นเงินกู้ยืมระยะสั้น เป็นการให้กู้โดยธนาคารยอมรับให้ผู้กู้หรือลูกค้าเขียนเช็คเบิกเงินเกินกว่าจำนวนฝากที่ลูกค้ามีอยู่ในบัญชีกระแสรายวัน โดยธนาคารจะกำหนดวงเงินสูงสุดที่จะให้กู้เอาไว้ ในการเบิกเกินบัญชีธนาคารจะคิดดอกเบี้ยเช่นเดียวกับการให้กู้แล้วแต่จำนวนเงินและระยะเวลาที่เบิกเงินเกินจำนวนที่ฝาก

2. การซื้อลดตั๋วเงิน (Bill Discounts)

เป็นการให้กู้ยืมเงินระยะสั้น โดยธนาคารรับซื้อตั๋วเงินชนิดต่างๆ ที่ลูกค้านำมาขายลดให้แก่ธนาคาร โดยที่ตัวเงินนั้นยังไม่ถึงกำหนดเวลาชำระเงิน ธนาคารจะรับซื้อตั๋วเงินประกอบด้วย ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็คการซื้อลดตั๋วเงินนี้ธนาคารได้รับประโยชน์จากส่วนลด (discount) ที่ธนาคารเก็บจากลูกค้า ณ วันที่ขายตั๋ว ธนาคารพาณิชย์อาจรอให้ตัวครบกำหนดและเรียกเก็บเงินจากผู้ที่ต้องจากเงินตามตัว หรือธนาคารพาณิชย์นำไปขายลดให้ธนาคารกลาง โดยธนาคารกลางจะหักส่วนลดน้อยกว่าที่ธนาคารพาณิชย์หักจากลูกค้า ดังนั้นธนาคารพาณิชย์จะได้รับประโยชน์จากส่วนต่างของส่วนลด การซื้อลดตั๋วเงินแบ่งเป็น 4 ประเภท

- ตัวเงินในประเทศ (Domestic Bills)

เป็นการซื้อลดตั๋วเงินที่เกิดจากกิจกรรมการค้าภายในประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการซื้อลดเช็ค เนื่องจากในทางการค้าอาจมีการให้เครดิตโดยการจ่ายเช็คล่วงหน้า และนำมาขายลดให้แก่ธนาคาร เพื่อนำเงินไปหมุนเวียนกิจการ

- ตัวเงินค่าสินค้าเข้า (Import Bills)

เป็นการซื้อลดตั๋วเงินจากการนำสินค้าเข้าในประเทศ โดยการของเงินกู้ประเภทนี้อาจเกิดพร้อมกับการให้สินเชื่อประเภททรัสต์รีซีพ โดยเป็นตัวแลกเงินที่แนบจากเอกสารการค้าจากผู้ขายในต่างประเทศที่ส่งสินค้าเข้าและเรียกเก็บเงินจากผู้นำเข้าสินค้า หากผู้นำเข้าไม่มีเงินพอชำระสินค้า จำขอกทำทรัสต์รีซีพจากธนาคาร

- ทรัสต์รีซีพ (Trust Receipts)

เป็นการให้สินเชื่อประเภทหนึ่งแก่ผู้นำเข้าสินค้า โดยทรัสต์รีซีพหมายถึง ในรับรองที่ธนาคารออกให้แก่ผู้ส่งสินค้าเข้าเพื่อให้ผู้ส่งสินค้าสามารถนำสินค้าออกจากท่าเรือได้ โดยที่ผู้ขจะนำเอกสารไปเบิกสินค้าออกในนามของธนาคาร โดยธนาคารเป็นผู้ทางสินค้าเหล่านั้น การนำสินค้าไปจำหน่ายแต่ละครั้งต้องได้รับความยินยอมจากธนาคารก่อน และต้องรับรองว่าจะนำเงินที่ขายสินค้านั้นได้มาผ่อนชำระให้ธนาคาร

- ตัวเงินค่าส่งสินค้าออก (Export Bills)

เป็นการให้สินเชื่อแก่ผู้ส่งออก การให้สินเชื่อประเภทนี้แบ่งเป็น 2 ระยะคือ การให้กู้ยืมก่อนจะมีการส่งสินค้าออก (pre-shipment credit) โดยทั่วไปเรียกว่า แพคกิ้งเครดิต (packing credit) เพื่อให้ผู้ส่งสินค้าออกเตรียมส่งสินค้าออก อีกระยะหนึ่งคือการให้กู้ยืมภายหลังจากที่มีการส่งสินค้าออก (post shipment credit) เมื่อผู้ส่งออกส่งสินค้าออกแล้วจะนำเอกสารการส่งออกสินค้า และตัวแลกเงินมายื่นต่อธนาคาร ถ้าเป็นตัวเงินที่มีกำหนดระยะเวลาผู้ส่งออกจะได้รับเงินเมื่อตัวครบกำหนด แต่ถ้าต้องการเงินก่อนกำหนดผู้ส่งออกจะนำตัวเงินมาขายลดกับธนาคาร สำหรับอัตราดอกเบี้ยการรับช่วงซื้อลดตัวแลกเงินเพื่อการส่งออก ธนาคารแห่งประเทศไทยจะรับช่วงซื้อลดตัวสัญญาใช้เงินที่ผู้ส่งออกนำมาขายลดกับธนาคารพาณิชย์ในอัตราที่ต่ำ เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์คิดอัตราดอกเบี้ยจากการรับซื้อตัวสัญญาใช้เงินจากผู้ส่งออกในอัตราที่ต่ำทำให้ต้นทุนการผลิตของผู้ส่งออกลดลงตามไปด้วย

### 3. การลงทุนในหลักทรัพย์

ธนาคารพาณิชย์จะนำเงินไปลงทุนหาผลประโยชน์จากการลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาล หุ้นกู้ และหุ้น โดยได้รับผลตอบแทนในรูปของอัตราดอกเบี้ย เงินปันผล และกำไรจากการขายหลักทรัพย์เมื่อราคาสูงขึ้น

- เงินสด และเงินฝากธนาคาร

ส่วนแรกเนื่องจากธนาคารพาณิชย์ต้องปฏิบัติตามกฎหมายในการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงเงินสดสำรองโดยฝากไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นร้อยละของเงินฝากเรียกว่าสำรองตามกฎหมาย (legal or required reserve) ส่วนที่สองธนาคารพาณิชย์ต้องถือเงินได้ส่วนหนึ่ง เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงาน รักษาสภาพคล่องในการจ่ายเงินคืนเงินฝากแก่ลูกค้า และธนาคารพาณิชย์อาจฝากเงินในธนาคารพาณิชย์อื่นทั้งในและต่างประเทศ เรียกว่า เงินสำรองเพื่อทำการ (working reserve)

### 2.2.3 บริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์

“บริษัทเงินทุน (Finance company) หมายถึง บริษัทที่ได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจเงินทุนจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก่อน”

“บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ (Finance and Securities company) หมายถึง บริษัทจำกัดที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจเงินทุนควบคู่ไปกับธุรกิจหลักทรัพย์”

โดยที่ธุรกิจเงินทุนหมายถึง ธุรกิจการจัดหาเงินซึ่งเงินทุน และใช้เงินนั้นในการประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง ธุรกิจเงินทุนจำแนกประเภทได้ดังนี้

ธุรกิจเงินทุนเพื่อการพาณิชย์

ธุรกิจเงินทุนเพื่อการพัฒนา

กิจการเงินทุนเพื่อการจำหน่าย และบริ โภค

กิจการเงินทุนเพื่อการเคหะ

กิจการลงทุนอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

สำหรับธุรกิจหลักทรัพย์ หมายความว่าธุรกิจหลักทรัพย์ดังต่อไปนี้

กิจการนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์

กิจการค้าหลักทรัพย์

กิจการที่ปรึกษาการลงทุน

กิจการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์

กิจการจัดการลงทุน

กิจการอื่นเกี่ยวกับหลักทรัพย์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

### แหล่งที่มาของเงินทุนของบริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์

#### - เงินกู้ยืม

การกู้ยืมเป็นที่มาของเงินทุนใหญ่และสำคัญที่สุดของบริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ประกอบด้วยเงินกู้ยืมภายในประเทศ เป็นการกู้ยืมจากบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ทั้งบริษัทธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งสถาบันการเงินอื่น โดยการออกตั๋วสัญญาใช้เงินและตั๋วแลกเงิน แหล่งเงินทุนที่สำคัญอีกแหล่งคือเงินกู้ยืมจากต่างประเทศ

#### - เงินรับฝากจากภาครัฐกิจและภาคครัวเรือน

บริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์สามารถระดมเงินจากการออกตั๋วสัญญาใช้เงิน (note payable) ที่มีกำหนดระยะเวลาได้ถอนคืน และมีจำนวนเงินแน่นอนให้แก่ธุรกิจและประชาชน โดยแบ่งเป็นเงินฝากเพื่อเรียก (at call) และเงินรับฝากประจำ (time) นอกจากการออกตั๋วเงินแล้ว บริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ยังระดมเงินโดยการออกเครื่องมือทางการเงินอื่นๆ ด้วย

#### - เงินกองทุนตามกฎหมาย

หมายถึงส่วนของผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการของสถาบันการเงินในที่นี้คือส่วนของผู้ถือหุ้นอันประกอบด้วย ทุนจดทะเบียนและทุนชำระแล้ว ทุนสำรองในรูปทุนสำรองขั้นที่ 1 (primary reserve) และทุนสำรองขั้นที่ 2 (secondary reserve) เงินสำรองที่ได้จัดสรรจากกำไรสุทธิเมื่อสิ้นงวดบัญชี และกำไรสุทธิคงเหลือจากการจัดสรรแล้ว นอกจากนี้เมื่อหักผลขาดทุนที่เกิดขึ้นทุกงวดทางบัญชีแล้วบริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ต้องดำรงเงินกองทุนไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 6 ต่อสินทรัพย์เสี่ยง

### แหล่งที่ใช้ไปของเงินทุน

#### - การให้กู้ยืม

เป็นการใช้เงินทุนที่สำคัญ และนำมาซึ่งผลตอบแทนที่เป็นรายได้ของธุรกิจ โดยลูกค้าที่กู้ยืมจากบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าลูกค้าของธนาคารพาณิชย์ทำให้การให้กู้ยืมของบริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์มีความเสี่ยงมากกว่าธนาคารพาณิชย์ การให้กู้ยืมแบ่งเป็นตั๋วเงิน (bills) เงินลงทุน (securities and participations) เงินเบิกเกินบัญชีและเงินกู้ยืม (overdrafts and loans) และเงินให้กู้ยืมเพื่อซื้อหลักทรัพย์ (margin loans)

#### - เงินสดในมือและเงินฝากธนาคาร

เนื่องจากความจำเป็นในการถือเงินสดในมือของบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์มีน้อยเมื่อเทียบกับธนาคารพาณิชย์ เพราะบริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ไม่มีบริการรับ

ฝากเงินจากประชาชนประเภทเงินฝากประเภทกระแสรายวันและเงินฝากออมทรัพย์ที่สามารถถอนได้ทุกเวลา แต่สำหรับบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์เป็นการกู้โดยการออกตั๋วสัญญาใช้เงินของประชาชนที่มีกำหนดระยะเวลาใ้ถอนคืน และมีจำนวนเงินแน่นอน ดังนั้นเงินฝากที่ได้มาต้องดำรงเงินสดสำรองโดยฝากไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นร้อยละของเงินฝากเรียกว่าสำรองตามกฎหมาย (legal or required reserve) และอาจถือเงินอีกส่วนหนึ่งเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานรักษาสภาพคล่องในการจ่ายเงินคืนเงินฝากแก่ลูกค้า และบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์อาจฝากเงินไว้ที่ธนาคารพาณิชย์อื่นทั้งในและต่างประเทศ

- สินทรัพย์อื่นๆ

ได้แก่สินทรัพย์รอการขาย เป็นทรัพย์สินที่ซื้อมาจากลูกค้าที่ไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาและรายการเบ็ดเตล็ด เช่นอาคาร เครื่องใช้สำนักงาน เป็นต้น

### 2.3 อัตราดอกเบี้ย

ในปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราดอกเบี้ยมีอยู่หลายอัตรา โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่นความแตกต่างกันระหว่างประเภทผู้กู้และผู้ให้กู้ จำนวนและระยะเวลาของเงินกู้ หลักทรัพย์ค้ำประกัน ความเชื่อมั่นของผู้กู้ และโอกาสที่จะเกิดหนี้สูญเป็นต้น สำหรับอัตราดอกเบี้ยของประเทศสามารถแบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ดังนี้ (นิรันดร์ ประสพสุข โชคชัย, 2541)

- 1 อัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นจากธนาคารแห่งประเทศไทย
- 2 อัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดโดยธนาคารพาณิชย์
- 3 อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดยสถาบันการเงินอื่นๆ
- 4 อัตราดอกเบี้ยของตลาดเงินนอกระบบ

สำหรับภาคการเงินของประเทศไทย อัตราดอกเบี้ยจะเน้นเฉพาะอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทย อัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดโดยธนาคารพาณิชย์ และอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดโดยบริษัทเงินทุน เท่านั้น

#### 2.3.1 อัตราดอกเบี้ยธนาคารแห่งประเทศไทย

- อัตราดอกเบี้ยอ้างอิง (Reference rate)

เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศทุกวันศุกร์ เพื่อใช้ในการอ้างอิงสำหรับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ไทยในสัปดาห์ถัดไปประกอบด้วยอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากระยะเวลา 3 เดือน 6 เดือน และ 12 เดือน

อัตราดอกเบี้ยอ้างอิงนี้ คำนวณมาจากอัตราดอกเบี้ยล่าสุดเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ และธนาคารกรุงศรีอยุธยา

- อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทย (Central bank rate หรือ Standard rate)

อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทยหรือ อัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน(Bank Rate)เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกลางเรียกเก็บจากสถาบันการเงินที่ให้กู้ยืมในวงเงินที่กำหนดจากฐานเงินฝากของธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่ง โดยการให้กู้ยืมนี้ถือว่าเป็นแหล่งกู้ยืมแหล่งสุดท้าย (lender of last resort) เมื่อมีความจำเป็นภายในระยะเวลาสั้นๆอย่างมากไม่เกิน 7 วัน โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อรองรับความผันผวนของความต้องการใช้เงินในตลาดเงินเป็นสำคัญ หรือจากการเบิกถอนเงินฝากของประชาชนในภาวะผิดปกติ โดยจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับระบบการชำระเงินเป็นต้น หลักประกันที่ใช้ในการกู้ยืมเงินนี้โดยมากจะเป็นหลักทรัพย์รัฐบาล เช่น พันธบัตรรัฐบาล พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย และพันธบัตรกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานในแต่ละครั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินนโยบายการเงินมีประสิทธิภาพมากขึ้น

- อัตราดอกเบี้ยในตลาดซื้อคืนพันธบัตร (Repurchase rates)

เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ใช้ในการกู้ยืมโดยการซื้อขายพันธบัตรที่มีสัญญาซื้อ/ขายคืนพันธบัตรที่ใช้เป็นหลักประกันได้แก่ พันธบัตรรัฐบาล พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย และพันธบัตรรัฐวิสาหกิจที่กระทรวงการคลังค้ำประกันเงินต้นและดอกเบี้ยของสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกในตลาดซื้อคืนพันธบัตรโดยธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นนายทะเบียน และตัวแทนการรับจ่ายเงิน ซึ่งถือว่าเป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้ซื้อและผู้ขาย โดยระยะเวลาการกู้ยืมจะเป็น 1 วัน 7 วัน 14 วัน 1 เดือน 2 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน อย่างไรก็ตามตลาดซื้อคืนพันธบัตรถือว่าเป็นตลาดเงินระยะสั้น ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยซื้อคืนพันธบัตรจึงสามารถเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสะท้อนถึงอุปสงค์ และอุปทานของเงินในระยะสั้นได้เป็นอย่างดีเมื่อเทียบกับอัตราดอกเบี้ยอื่นๆของธนาคารแห่งประเทศไทย จากลักษณะดังกล่าวธนาคารแห่งประเทศไทยจึงนำอัตราดอกเบี้ยในตลาดซื้อคืนพันธบัตรระยะ 14 วันมาเป็นเครื่องมือส่งสัญญาณในการดำเนินนโยบายการเงิน และความคุมปริมาณเงิน ทั้งนี้เพราะมีความสามารถในการส่งผ่านนโยบาย และไม่สร้างแรงกดดันในขั้นตอนการปฏิบัติการในแง่ต้นทุนของธนาคารกลางและประสิทธิภาพของนโยบาย นอกจากนี้ยังถือเป็นอัตราดอกเบี้ยชี้นำ(leading indicator) ได้ด้วย

- อัตราดอกเบี้ยรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงิน (Rediscount rates)

สำหรับการให้กู้ยืมโดยการรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินของธนาคารแห่งประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ “เพื่อใช้เป็นเครื่องมือของธนาคารกลางในการควบคุมปริมาณเงินด้วยมาตรการเพิ่มหรือลดตั๋ว เพื่อลดต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ลดต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของผู้ส่งออก หรือผู้ได้รับอนุเคราะห์อื่นๆ เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมธุรกิจบางอย่าง และในการให้กู้ยืมหรือรับช่วงซื้อลดในอัตราดอกเบี้ย หรืออัตรารับช่วงซื้อลดที่ค้ำประกันยังมีจุดมุ่งหมายชักจูงให้อัตราดอกเบี้ยทั่วไปในตลาดลดลงอีกด้วย” (วาริ หะวานนท์, 2522)

นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยยังกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องปล่อยกู้ให้แก่ธุรกิจเอกชนที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมที่สำคัญเช่น ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรมและการส่งออกในรูปแบบที่พิเศษกว่าอุตสาหกรรมอื่นๆ โดยให้อัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าเป็นพิเศษ และธนาคารแห่งประเทศไทยรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินที่สถาบันการเงินรับไว้จากเจ้าของธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริมในอัตราที่ต่ำกว่าปกติ การซื้อลดตั๋วเงินจะช่วยแก้ปัญหาทางด้านสภาพคล่องของเงิน และช่วยให้ระบบเครดิตมีความยืดหยุ่นมากขึ้น

### 2.3.2 อัตราดอกเบี้ยในระบบธนาคารพาณิชย์

แบ่งได้เป็นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมระหว่างธนาคาร อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก

- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมระหว่างธนาคาร (Interbank rate)

เป็นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมในตลาดเงินระยะสั้น เพื่อใช้ในการปรับสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์ โดยธุรกรรมอาจจะอยู่ในรูปการกู้ยืมแบบจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (at call) หรือเป็นการกู้ยืมแบบมีกำหนดระยะเวลา (term) ตั้งแต่ 1 วัน ถึง 6 เดือน ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 50-70 เป็นการกู้ยืมระยะเวลา 1 วัน (overnight) รองลงมาเป็นการจ่ายคืนเมื่อทวงถาม แต่ถ้าเป็นการกู้ยืมในตลาดระหว่างสถาบันการเงินด้วยกันจะเรียกว่า Interfinance และอัตราดอกเบี้ยที่ใช้เรียกว่า Interfinance rate

อัตราดอกเบี้ยของเงินกู้ยืมระหว่างธนาคารนี้เป็นอัตราดอกเบี้ยระยะสั้นและเป็นไปตามสภาวะการณ์ของตลาด และลักษณะการกู้ อัตราดอกเบี้ยประเภทนี้จึงมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ดังนั้นจึงสะท้อนสภาพคล่องของระบบการเงินของสถาบันการเงินในระบะนั้นได้เป็นอย่างดี

- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (Lending rate)

อัตราดอกเบี้ย MLR (Minimum loan rate)

หรืออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี หมายถึงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้แบบมีระยะเวลาที่ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บจากลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี เป็นอัตราดอกเบี้ยกลางที่ธนาคารพาณิชย์กำหนดขึ้นเพื่อให้คู่กับลูกค้าประเภทต่างๆ การพิจารณาเพิ่มหรือลดดอกเบี้ยจะใช้บวก หรือลบจากอัตรากลาง โดยขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินและหลักประกันของลูกค้ารายนั้นๆ

อัตราดอกเบี้ย MOR (Minimum overdraft rate)

หรืออัตราดอกเบี้ยเงินเบิกเกินบัญชี หมายถึงอัตราดอกเบี้ยประเภทเบิกเกินบัญชีที่ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บจากลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี

อัตราดอกเบี้ย MRR (Minimum retail rate)

หรืออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้ารายย่อยชั้นดี หมายถึงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บจากลูกค้ารายย่อยชั้นดี ทั้งนี้ใช้โยงเข้ากับอัตราดอกเบี้ย MLR เพื่อให้สะท้อนระดับความเสี่ยงที่แตกต่างกันระหว่างลูกค้ารายใหญ่ กับลูกค้ารายย่อย โดยบวกส่วนต่างที่สูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์ประกาศไม่เกินร้อยละ 4 ต่อปี

ในปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเป็นอัตราดอกเบี้ยแบบลอยตัว โดยธนาคารพาณิชย์จะเป็นผู้กำหนดเองโดยคำนึงถึงต้นทุนทางการเงินเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมจากตลาดการเงินทั้งใน และตลาดการเงินต่างประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้แล้วยังมีอัตราดอกเบี้ยซื้อลดตั๋วเงินประเภทต่างๆ เช่น อัตราดอกเบี้ยซื้อลดตั๋วเงินเพื่อการส่งออก (export bill) เป็นต้น

- อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก (borrowing rates)

อัตราดอกเบี้ยเงินฝากแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่คือ

อัตราดอกเบี้ยเงินฝากจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (Demand deposit rate)

หรืออัตราดอกเบี้ยเงินฝากกระแสรายวัน แต่เดิมอัตราดอกเบี้ยนี้ได้ถูกกำหนดขึ้นเช่นปี 2509 ระดับอัตราดอกเบี้ยนี้เท่ากับ 0.5 เป็นต้น แต่นับจาก 1 ตุลาคม 2522 ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ไม่ต้องชำระอัตราดอกเบี้ยสำหรับเงินฝากจ่ายคืนเมื่อทวงถามให้แก่ลูกค้า เนื่องจากเงินฝากประเภทนี้ส่วนใหญ่ใช้หมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจการค้าโดยใช้เช็คเป็นสื่อกลางในการส่งจ่าย

### อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ (Saving deposit rate)

เป็นอัตราดอกเบี้ยที่จ่ายสำหรับเงินฝากออมทรัพย์ ตามปกติธนาคารพาณิชย์จ่ายอัตราดอกเบี้ยปีละ 2 ครั้งช่วงประมาณเดือน มิถุนายน และ ธันวาคม โดยคำนวณดอกเบี้ยเป็นรายวันและนำมาพร้อมกับเงินคงเหลือในบัญชี อัตราดอกเบี้ยนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

### อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ (Time deposit rates)

เป็นอัตราดอกเบี้ยที่คิดจากเงินฝากประจำ แล้วแต่ระยะเวลาของการฝากเช่น เงินฝากประจำไม่เกิน 3 เดือน ตั้งแต่ 3 เดือนไม่เกิน 6 เดือน ตั้งแต่ 6 เดือนไม่เกิน 12 เดือน 12 เดือน มากกว่า 12 เดือนแต่ไม่เกิน 2 ปีและมากกว่า 2 ปีขึ้นไป โดยธนาคารจ่ายอัตราดอกเบี้ยให้ตามระยะเวลาที่ฝากในอัตราที่ต่ำกว่ากำหนด หรืออาจจ่ายในอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์

### 2.3.3 อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดยสถาบันการเงินอื่น

อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดยสถาบันการเงินอื่นนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะและประเภทของการดำเนินธุรกิจ และนโยบายของสถาบันการเงินนั้นๆ เช่นบริษัทเงินทุนมีอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม (Borrowing rates) ที่จ่ายสำหรับสำหรับการระดมเงินฝากโดยการออกตั๋วสัญญาใช้เงินให้กับประชาชน และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืม (Lending rates) ของบริษัทเงินทุนที่ได้รับจากการปล่อยสินเชื่อ เป็นต้น